

Fördjupningsarbete av Karlshamns historia

Strömma bomullsspinneri

Inledning:

Karlshamns Montessoriskola är en institution som öppnade sina dörrar för elever år 1993. Läroplanen skulle baseras på Maria Montessoris pedagogik om individen och att varje människa skulle kunna nå sin fulla potential. En skola fri från konkurrens och prestationsångest med hjärtat i meningsfullhet. Karlshamns Montessoriskola följer inte endast en banbrytande pedagogik utan även skolans lokaler skiljer sig från den traditionella skolan. Den befinner sig i Strömma Bomullsspinneri gamla lokaler som är rika på anor. Frågor väcks när man funderar över vad som hände med spinneriet och hur stort det var under sin tid. I denna uppsats kommer resonemang kring spinneriets framgång och historia bakom spinneriet att framföras. Den kommer även svara på frågeställningarna: Vad ledde till att Strömma Bomullsspinneri lades ner? Hur kan man se rester från spinneriet idag?

Utredning:

År 1833 slogs dörrarna upp till Strömma Bomullsspinneri. De två välbärgade Karlshamnssläkterna Meyer och Hellström anlade spinneriet och dess närliggande anläggningar intill en liten fors i Mieån. Placering skulle göra att forsen kunde förse spinneriet med energi, vilket var essentiellt då grundarna fann inspiration i den engelska tekniken. Meyer och Hellström både importerade och byggde engelska maskiner, vilket speciellt var enligt James Hargreaves modell av den moderna spinnmaskinen. Föregångaren hade nämligen uppfunnit Spinning Jenny, en av de första mekaniska spinnmaskiner, under den senare delen av 1700-talet. Detta var en av de innovationer som skapade möjligheter för den industriella revolutionen att träda fram under 1700- och 1800-talet i England, vilket år 1833 även nådde den lilla blekingska staden Karlshamn.

Från år 1833 fram till 1860-talet hade bomullsspinneriet en produktion som var mycket lönsam, men det kan förklaras bland annat av att arbetskraften främst bestod av barn och minderåriga. Drygt 78 % av företagets anställda var år 1842 minderåriga, men det handlar inte bara om att de var billigare att anställa utan också för att de hade möjlighet att röra sig smidigt mellan spinnstolarna. Barnarbete var under 1800-talet inget ovanligt fenomen i det förindustriella samhället, men under 1880-talet började det avta tack vare flera nya lagar samt att man riktade kritik åt att barnen i fabriken saknade en kristen fostran.

De nya lagarna mot barnarbete var inte det enda som slog hårt mot spinneriet under den senare delen av 1800-talet utan även det amerikanska inbördeskriget. Kriget startade 1861 som en reaktion över Abraham Lincolns valvinst, men detta skapade massiva konsekvenser för spinnerier i hela världen. Amerika var under denna tid en stor bomullsproducent och kriget ledde till att det blev en bristande råvara på den globala marknaden. Detta skapade materialbrist på Strömma Bomullsspinneri, därför stod de inför valet att stänga eller att omforma sin produktion. Från 1860-talet började därför spinneriet även tillverka tvinnat garn och sedan även bomullsväv. Verksamheten hade klarat sig igenom sin första kris och man investerar i en turbingenerator, vilket skulle ersätta vattenhjulet som tidigare hade försett maskinerna

med energi. Vattenkraft med hjälp av en turbin var banbrytande under denna tid, för nu kunde man planera och schemalägga produktionen tack vare att man kunde lagra den. Detta skedde genom att man byggde dammar för att kunna magasinera vattnet från vattendrag, vilket skapade bättre och tydligare arbetstider för arbetarna på spinneriet. Det var därför inte bara en positiv utveckling för en effektiv produktion utan även i de humana aspekterna. Nackdelen med vattenkraften, som många andra industrier fick känna på, var att man inte kunde flytta den dit det behövdes. Detta ledde till att flera av de förindustriella fabrikerna fick flytta till vattendragen eller stänga ner om de inte kunde upprätthålla samma produktion som fabrikerna med vattenkraft.

Strömma Bomullspinneriets framgångssaga fortsatte till början av första världskriget, då det återigen infördes importstopp av bomull samt att en lågkonjunktur påbörjades på grund av en instabil världsekonomi. Tack vare den tidigare framgången kunde företaget fortsatt förse arbetarna med arbetarbostäder och möjligheten att handla i en intern livsmedelsaffär fanns även för de anställda. Trots att produktionen under denna tid var relativt låg, och arbetskraft inte var eftertraktad, kunde de anställda få ut en halv lön; fler stannade kvar i företaget och det var positivt när krisen var över. Efter det första världskriget ville många investera i spinnerierna och andra fabriker, vilket ledde till att företaget steg in i sin mest framgångsrika period någonsin. Under slutet av 1940-talet byggdes ett nytt väveri avsett för produktion av bomullstyger, vilket ledde till att produkten från Strömma blev nationellt känd.

År 1891 skapades Gamlestadens fabriker AB genom en fusion av ett antal olika fabriker i ett industriområde i Göteborg. Detta är aktieföretaget som kom att köpa Strömma Bomullsspinneri år 1963, men spinneriet vid Mieån var inte det första företaget att bli uppköpt av Gamlestadens fabriker AB under 1960-talet utan även Norrköpings Bomullsspinneri - Tuppen och Holmens Bomull kom att verka under denna företag. När Strömma Bomullsspinneri ingick i en fusion med göteborgsföretaget lades fabriken i Strömma ner och hela verksamheten flyttades till Norrköping. Denna fabrik har under senare tid även slagits ihop med en i Borås, därför är produktionen idag flyttad till Borås och mycket av Strömmas historia är idag bortglömd.

När verksamheten i Strömma utvecklades under 1970-talet satte det stopp för en 150-årig lång textilproduktion, men minnen och historien bakom spinneriet finns kvar än idag. Både på Kreativums område, men också på Karlshamns Montessoriskolas område. Lokalerna skriker av den historiska utvecklingen från 1830-tal till 1970-tal, men även interiören är kvar med gjutjämspelare och balkkonstruktioner som håller upp stora ljusa rum. Det är inte bara lokalerna som uppmärksammar oss på verksamheten som ägt rum utan även namnen på fastigheterna och avdelningarna. Kreativum befinner sig i det Nya Spinneriet som stod färdigt 1898, medan Montessoriskolan är beläget i de gamla lokalerna. De olika skolavdelningarna är indelade i bl.a. Spolen, Skytten och Sländan, för att påvisa bakgrunden till byggnaderna. Till och med en av de gamla arbetarbostäderna står kvar under samma namn som det en gång i tiden fått; Norrebo. Kreativum och Karlshamns

Montessoriskola har velat bevara och fortsätta historien om Strömme Bomullsspinneri med respekt och förståelse kring verksamheten och människorna som levde och jobbade där.

Slutsats:

Efter att ha analyserat fakta och information som finns kring Strömme Bomullsspinneri står det klart att verksamheten har varit en framgångssaga som har klarat sig igenom flera kriser. Från starten år 1833 till slutet under 1970-talet klarade spinneriet sig igenom det amerikanska inbördeskriget, första världskriget och andra världskriget. Att ägarna inte tvingades permittera arbetare under första världskriget när produktionen var låg, och att man till och med kunde förse de med en halverad lön, tyder på att företaget hade en mycket god ekonomi och därför tjänade mycket pengar under framgångens år. Strömme Bomullsspinneri var även ett av de svenska företag som drev den industriella revolutionen genom utvecklingen från vattenhjul till vattenkraft, men också att de kunde förse så många ur lokalbefolkningen med arbete under relativt svåra tider. Företaget var framgångsrikt ända in i början av 1960-talet, då de köptes upp av Gamlestadens fabriker AB. Denna fusion ledde till att spinneriet i Strömme avvecklades och verksamheten flyttades till Norrköping, men byggnaderna och historien om spinneriet lever fortfarande kvar i nya former. Både i lokalerna av Kreativum och Karlshamns Montessoriskola, där historien behandlas med vördnad och respekt genom vård av lokaler och namnen på fastigheterna. Sammanfattningsvis kan man beskriva Strömme Bomullsspinneri som en viktig industriaktör under sin tid och att avvecklingen handlade om dess effektivitet och inte en konkurs.

Diskussion:

Efter att ha skrivit och resonerat kring Strömme Bomullsspinneri har en tydlig utredande uppsats kring verksamheten färdigställts. Det var i stunder svårt att hitta information kring spinneriet, men vid närmare analys fanns det faktiskt en hel del. Denna uppsats betyder lite extra för mig, då jag började min skolgång på Karlshamns Montessoriskola och därför känns det inte mer än rätt att jag avslutar min gymnasieutbildning med detta. Minnen kommer ofta tillbaka från att jag kollade upp på de stora balkarna som badade i solens ljus och undrade kring varför de fanns. Lärarna brukade då berätta kring fabriken historia och jag minns att det fanns en spänning och meningsfullhet kring det. Man fick känna sig som fortsättningen på historien och det gjorde en stolt och att man värnade om byggnaderna. I denna uppsats har jag fått tillföra min del av historien och sprida vidare den till andra.

Referenser:

Design by Brismo, "onsdag 19 februari 2020"; 2020, tillgänglig:
<https://designbvbrismo.blogspot.com/2020/02/stromma-sweden-tyg-monster->

[vintage.htnu](#)

Karlshamns Montessoriskola, "Historik", 2022, tillgänglig:
<http://karlshamnmonlessori.se/om-2/#historik>

Kreativum, "Historik", 2022, tillgänglig: <https://kreativum.se/historik/>

SO-rummet, "Barnarbete", 2021, tillgänglig: <https://www.sorummet.se/kategorier/barnarbete#>

SO-rummet, "Industriella revolutionen", 2022, tillgänglig: <https://www.sorummet.se/kategorier/historia/det-langa-1800-talet/industriella-revolutionen#>

Tekniska museet, "Vattenkraft", 2021, tillgänglig: <https://www.tekniskamuseet.se/lar-dig-mer/100-innovationer/vattenkraft/>